

Martti Penttonen

Kiännändäs

Sanas "kielenkiändäi" toinah enzimäzenny nouzou mieleh kaunehliteratuurin kiännändy kielel toizeh. A on muuduigi kiännettävii. Kanzoinvälizes vuorovaikutukses tarvita kaikenluadustu kiännäniä, suullistu da kirjallistu.

Iče olen yliopiston opastajannu kaiken ijän kiändänyh ulgomualastu, enimyölleh angliekielisty tiijollistu tekstua suomalazile opastujile. A loppuaijoiinnu, konzu kuundelemas oli ulgomualazii opastujii, huomain, ku tutkimustijon sellittämine ulgomualazele opastujale ei olluh ylen erilastu migu suomelazele. Silloi pidigi kiändiä tiedomiehien angliekielisty opastujien angliekielse. Piädielo oligi tiijon semanttizesti tarku välittämine. Egzaktoin tiedehien maailmas faktat ollah samat, hos kieli vaihteleh.

Yksi Muumi-kirjain lumovus on monikerrokselližus. Lapsile ei avavu šuutku Vezirotas, kudai lugou (Oswald Spengleran) kirjua "Kaiken tyhjä" rippujas matos, libo astronomois, kudamien komiettu on heijän händytiähti. Kai kiändäjät ei huomattu, ku "lapsien kirjoit" on ruavahien kerros.

Puaksuh olen diivuinnuh sidä, konzu kielenopastui algukursan jälgeh rubieu sanakirjanke runuo kiändämäh. Runothäi ollah kaikis vaigevimat kiännettävät. Pidäs arvata, midä runoilii tahtou sanuo, da erähiči häi tahtougi olla monimieline, eigo sanakirjas lövvy kaikkii merkičyksii, midä runoilijan piäs pyörii.

Pajoloin liiriekku erähiči on ylen emociionalistu kirjuttajale da olis kirjuttajan halveksindua jättiä se huomavottah. Ga toiči sanoil ei ole merkičysty, ku vai niilöi sanoi voi pajattua.

Zakontekstois sanoil on zakonallizet merkičykset, kudamii rostou rahvas ei putilleh ellendä, da virkehät ollah monimutkazet. Kiändäjängi pidäy olla juristu.

Tiijollizen tekstan, semmite matemuattizen tekstan kiändäjän pidäy täyzin ellendiä, midä se tarkoittau. Vastevai sen jälgeh sen voi kirjoittua, da kiännöksen rakendeh da sanavalličedat vojajah olla ihan erinägözet migu kiännettävyy tekstu. Tekstan pidäy olla hyvin luajittu, a merkičys on muoduo tärgiemi.

Olen ottanuh täh nengomat ezimerkit omis kiännöksis:

- Salme Moksunen: *Kiändäjän ruavon ihanus da kurjus*. Kiändäjän mieli kaunehliteratuurin kiännändäs. (Kiännös suomespäi.) Kirjutus on jullattu kirjas *Kiännä luojen, luo kiändäjän*, KKS 2009. Täs kirjas sežo on P'otr Sem'onovan, Aleksandr Volkovan da Jaan Öispuun kirjutukset kiännändäs.
- Europan Nevvosto: *Europpalaine vähembistökielien peruskirju* Zakontekstua. (On monel kielel, toinah kiännin angliekielsepäi?)
- *Parluamentuvalličendu* Ilmoitus parluamentuvalličenois (Kiännetty suomespäi)
- *Bubrihan yhtenäne karjalan kieli*. Ven'ankieline Bubrihan kielioppi. Tolkutoi Google-kiännös angliekielseh avvutti ven'ankielizen tekstan ellendämisty. Sit vai pidi kirjuttua se merkičys karjalakse.
- Luís de Gongora: *Pruazniekat loppietah* Ispaanielazen runoilijan (1561-1627) nevvot nuorile naizile, juumoruago? (kiännös ispaanien kielel)
- Juha Vainio: *Elostu da eroutiekkua* (popul'arnoi pajo, populaciogeneettine varaitus, suomen kielel)

Salme Moksunen

Kiändäjän ruavon ihanus da kurjus

Minun enzymäine suomendos, nuorizoromuuanu, piäzi ilmah vuvvennu 1980. Jälgrimäzen ruavon kiändäjänkoupit sain kädeh egläi, 21.9.2009. Muga hätken ruattuugi voin ihan rehellizesti sanuo, ku suomendajan ammatti minuu miellyttäy. Minuu viegi kiihoittau tartuo uudeh, sangieh anglienkielizeh romuanah, sendäh tiijän ku nygöi algau monikuuhine da monisadasivuhine ur'ku, Seikkailu, kudaman piämiäry on ozuttua kirjuttajan luodu tevos tarkoituksen mugazennu sizäldönny, kielen puoles selgienny da libujannu suomenkielizenny versienny lugijoin käyttöh. Opin kuvata sidä processua ihan omas hengikohtallizes nägökulmas kattojen, konzu uuzin suomendos on vie vereksenny mieles.

Konzu luven romuanan enzymästy kerdua, opin lugie sidä kui kentahto lugii. A ku mieleh juohtunnou mitahto kiännösideoi, merkidčen sen mustoh. Ga puaksuh se idei myöhembii ozutahes käyttökelvottomakse, syys libo toizes.

Enzimäzen lugukerran aijannu sellitäh hos ei kai ga oza niilöis kyzymykses, kudamii pidäy tarkembi šeikuuja. Huomivo rubieu kiinnittymäh teemoih, kuduat ei olla ičele muga tuttavat. Konzugo televiidenies tulou ohjelmu marokkolazes syömiskultuuras, konzugo kentahto pagizou raadivos 1600-luvun orjukaupas. Huomuan, ku muzeis avavuu turcielazien kinzualoin da miekoin ozuttelu - on äijiä helpombi kuvailla ezinehty, konzu jo olet moizen nähnyh. Pyhänpiän lehtes on nägöjäh informatiivine kirjutus da harakternoidu kuvua Cornwallan luondos da maizemois. Kirjas mainitut kazviloin da elättilöin nimet ollah miellykiinnittäjät. Konzu sanakniigat annetah monii vaihtohtoloi, pidäy oppie sellittä, mittustu lajii sie on olluh sih aigah. Kirjastos lövvän mondu erinomastu kirjondusopastu. Ihan jogahine aihe rubieu mielly kiinnittämäh, konzu parembi tuttavat senke. Tajundu rubieu koppuamah ymbäristös tieduo, kudai liittyy kiännettävän tekstän teemoih.

Hos i kiännöksen tunnelmu da stiil'u alletah srojakseh enzymäzel lugukerral, kogemuksen mugah pidäy tirpua eiga ruveta kerras kirjuttamah bumuagale (libo tiedokonehele). Ku kirjuttai ei olle endine tuttavu, on hyvä kerätä taustutieduo hänes. Konzu kerdumus tapahtuu tovellizil muantijollizil paikoil, maksau tuttavuo niilöih hos kartoin, kniigoin da internetan vuoh. Yhtelläh, aigu panou rajat, da sit pidäygi tartuo tekstah da ruveta siirdämäh sidä vastazele kielele.

Kiännän enemyölleh nenga kolmeh kerdah - enzymäzen luvun kiännöksen jovvun ainos luadimah lugemattomii da lugemattomii kerdoi. Ezmäi roih ylen kömpelö tegeleh, kudamah olen jättänyh loukkoloi da piirdänyh kyzymysmerkilöi da tungenuh ristikanzoin suuh jämpistynnyzii replikkoi. Sanajälletykset ollah kummallizet da sananvallitendat särähtetäh. Ritmu čökitleh pahoi.

Painan tekstän bumuagale, kirjutän karandisal äijän i rumannägösty kohendustu. Sen jälgeh kirjutän kohendukset tiedokonehele. Sil aigua aivot luajitah ainos vai uuttu mahtollistu kiännösvaihtohtuo. Ga täs on "ylikiändämizen" risku. On suuri muanitus käyttöä jogahistu mieleh tulijua erinomastu sanondua, ga pidäy varata liijan kiemurdelijua tekstua. Toizel kerralgi opin pidiä rinnal kirjuttajan alguperästy tevestu.

Vaste kolmas kerdu toven sanou. Nygöi luven omua tekstua lugijannu. Enimäl kačon ritmua. Opin luadie suomendoksen, kudaman kieli on moine libuju, kebjiesti lugiettavu, miellykiinnittäi da tarku kui alguperäzen romuanan anglia.

Sendäh ku jälgrimäi suomendetus kniigas on kaksi aigutazuo - nygyaigu da 1600-luvun algupuoli - kielimuodogi vaihteleh vahnattavas kieleh nygözeh kieleh. Kniigas on cituattoi 1600-luvul kirjutettulois päivykirjumerkindölöis - niilöis käytin vahnän kirjusuomen piirdehii - yhtelläh vaiku sen verdu ku tekstän lugemine ei rodies nygözele lugijale liijan vaigei.

Midä luadie, ku erähät ebäselvät kohtat yhtelläh on jäädü kummittelemah? Läs ainos internettu avvuttau, ga eri aloin specialistatgi ollah vie tässah ystävällizesti da myödy mielizesti vastattu minun kyzelylöih. A ku mitah kohtu nikui ei muite avavu, pidäy kzyö kirjuttajal ičeldäh, midä häi tarkoittau. (Julguamo ihan varmah tiedäy sähköpostuozuttehen.) Tovennägözesti kirjuttai avvuttau mielelläh, onhäi kiännettygi tevos vie hänen.

Konzu käzikirjutuksen luovutandupäivy lähenöy, tunnelmu sumbevuu. Pidäygo vie kävvä merimuzeih kattomah, ongo laivan kuvuamine tovenmugahine? Ongu tekstän ritmu luvun allus kömpiskyö? Parenougo se vaihtamal sanajälletysty libo pidäygo vaihtua mitah sana mi vaivuu? Yhtyssana libo sanaliitto, mustingo tarkistua? Voingon sanuo tuan azien tarkembi, ongo näbiembii sanua?

Konzu minun tekstu on valmis ilmahiästäjäle työntäväkse? Konzu luven omua suomenkielisty kiännösty, sil pidäy selgieh kuvata minule tekstan tagan olii luodu tovellizus. Sen pidäy eliä da hengittiä, replikoil pidäy syndyö tuttavien persounoin suuh, ymbäristön kuvuandal pidäy olla lougiellistu.

Erähis romuanois vilizöy erilazien tuottehien kauppunimilöi. Ku net oldaneh Suomes tundemattomat, jätän tuotehmerkin mainiččemattah da kuvailen tuotehtu kuitahto muite, ezimerkikse adjektiivai. Sanaluokis pien parembannu verbiölöi, kudamien muodoloi da juondehii käyttäjien roih dinuamillistu tekstua.

Abeittau nähtä, ku kaikkii nerokkahimat sanakizat ei kiännnytä. Ku joudunet sellittämäh niidy hätken, kočku on hävitty, pidäy nostua käit yläh da anduakseh. Toinah mahto sanakizah löydy toizes kohtas, kuduah sen voi lizätä tazapainon täh.

Eräs äijän kiändänyh kirjuttai andoi suomendajien kursil nevvon, kuduadu olen kriitiellizesti novvattanuh. Häi nevvoi, konzu vai sih on mahto, säilyttiä välimerkit, ku ei muudu hos čökkehen, samas kohtas kui lähtökielizes tekstas. Häi mustoitti, ku kirjuttai on "nänyh äijän vaivua mostu pitkiä virkehty luadijes?, sendäh kiändäjän ei pie sidä sudre hajoittua. Ga yhtelläh selgevys on tädägi principua tärgiemi.

Jälgimäi tulou aigu luovuttua käzikirjutus ilmahiästäjäle. Julguamon toimittai ehtottau muutoksii, tavallizesti hyväl syyl, da niilöin mugah tekstua vie kohendelläh. Jälgimäine mahto luadie pienii kohenduksii on korrektuuruluvendan aigah. Konzu tekstu tulou nengozennu, kui se roih kniigan sivuloile, aijembas luvendas on mennyh jo muga äijy aigua. Tekstan voi jo nähtä kui ulguopäi. Alitajundu on ahkeroinnuh da erähät ebäselvät kohtat suajah uvven muvvon. Pienil uuzil oivalduksil on jälgimäine mahto piästä kirjäh. Sit tekstu menöy painamoh, peruuttamattomasti. Nimidä jo ei muuteta.

Kingei vaiheh on tagan. Olo on yksielpäi kebjennyh, toizielpäi tyhjy. Aivot jatketah ruaduo da ainos vai kehitetäh uuzii, ainos vai parembii kiännösehtotuksii. Odva vai suas kaččuo tekstu vie kerran läbi.

European Neuvosto

Euoppalaine Vähembistökielien Peruskirju

Johtando

European Neuvoston jäsenmuat, kuduat ollah allekirjutettu tämä Peruskirju da

Kačotah ku European Neuvoston pidäy oppie kingiemi liittiä yhteh jäsenvaldivoloi, sikse ku parembi turvata da todevuttua yhtehizen perindön principat;

Kačotah ku European histouriellizien alovehellizien libo vähembistökielien, kudamis erähät ollah varavos hävitä, suojelemine avvuttau European kul'tuurallizen rikkahuon da perindölöin ylläpidämisty da kehittämisty;

Kačotah ku oigevus käyttiä alovehellistu libo vähembistökielidy yksityzes da julgizes elaijas on eroittamatoi oigevus, kudai on yhtenmugaine Yhtistynnyzien Kanzukundien Kanzoinvälizen Kanzalais- da Poliittizien Oigevuksien sobimuksen principoin ker, da European Neuvoston Ristikanzanoigevuksien da Perusvällyksien sobimuksen principoin ker;

Kaččojen European Turvallizus- da Yhteisruadokomissien (CSCE) ruadoh da Helsinkin 1975 sobimukseh da Kopenhagan 1990 kerähmön dokumentah;

Akcentiiruijen kul'tuuroinvälizytty da monikielizytty da kaččojen ku alovehellizien da vähembistökielien suojelemizen da kannattamizen ei pie haitata virrallizii kielii da niilöin opastundua;

Ellendäjien ku alovehellizien da vähembistökielien suojelemine da kannattamine European mualois da alovehil ielleh eistäy luadimah Europpua, kudaman pohjannu on demokraatii da

kul'tuuran monimuodosus, kunnivoijen kanzallistu iččenäzytty da alovehellistu koskemattomuttu;

Ottajen huomivoh eri alovehien da Europan valdivoloin omaluaduzet ominazuot da histouriellizet perindehet,

Ollah sovittu nengomua:

Oza I. Ylehzet ehtot

Artiklu 1. Miäritelmät.

Täs Peruskirjas

- a. "alovehellizet libo vähembistökielet" tarkoittau kielii,
 - i. kudamii perindehellizesti käytetäh mintah valdivon alovehel sen valdivon kanzalazet, kudamien lugu on pienembi migu sen valdivon muun rahvahan lugu, da
 - ii. kuduot erotah sen valdivon virrallizes libo virrallizis kielis; nengomannu ei pietä valdivon virrallizen kielen libo kielien murdehii, eigo muahmuuttajien kielii;
- b. "vähembistökielialoveh" tarkoittau muantijollistu alovehtu, kudamal on muga suuri mainitun kielen pagizijoin joukko ku se on perusteh täs Peruskirjas ezitettylöin erilazien suojelu- da tugitoimien käyttöh;
- c. "ei-alovehelline kieli" tarkoittau valdivon kanzalazien käytetty kiieldy, kudai eruou valdivon muun rahvahan kieles libo kielis, a kudai ei rajoitu miltah tietyly alovehele.

Artiklu 2. Sidovumus

1. Jogahine sobijupuoli sidovuu soveldamah Ozan II miärävölöi kaikkih omal alovehel paistuloih Artiklan 1 miäritelmän mugazih alovehellizih libo vähembistökielih.
2. Koskijen jogahistu kiieldy, kudai miäritelläh ratifiruičendan libo hyväksyndän aigah Artiklan 3 mugah, jogahine sobijupuoli sidovuu soveldamah ei vähembi 35 kohtua libo alakohtua Peruskirjan Ozan III miärävölöis, nämien joukos kolme Artiklois 8 da 12 päi da yksi jogahizes Artiklas 9, 10, 11 da 13 päi.

Artiklu 3. Käytändön järjestelyt

1. Jogahine sobijupuoli miärittelöy omas ratifiruičendu- libo hyväksyndykirjas net alovehellizet libo vähembistökielet da kogo alovehel libo ozas vähembi käytetyt virrallizet kielet, kudamih Artiklan 2 kohtas 2 vallittuloi kohtii soveldetah.
2. Jogahine sobijupuoli voi konzutah ilmoittua piäsekretarile ku se hyväksyy toiziigi Peruskirjan vellallizuksii kui midä jo ratifiruičendu- libo hyväksyndykirjas uskaldettih, libo kohtan 1 mugahistu sobimuksen alua levendetäh toizih alovehellizih libo vähembistökielih libo toizih vähembi käytettylöih virrallizih kielih.
3. Iellizen kohtan sidovumukset kačotah ozakse ratifiruičendua libo hyväksyndiä da niilöil on sama vaikutus ilmoituspäiväs algajen.

Artiklu 4. Olemasolijat suojelumiärävöt

1. Nimidä täh Peruskirjah kirjutettuu ei pie ellendiä rajoituksekse libo huononduksekse Europan ristikanzanoigevuksien sobimukseh näh.
2. Peruskirjan miärävölöin ei pie huonondua alovehellizien libo vähembistökielien stuatussua libo vähembistölöih kuulujien ristikanzoin stuatussua verraten väisolijoih myödmielizembih miärävölöih, libo kahtenvälizih libo kanzoinvälizih sobimuksih.

Artiklu 5. Olemasolijat vellallizuot Nimidä tämän Peruskirjan miärävysty ei sua ellendiä luvakse toimie vastoi Yhtistynnyzien Kanzukundien Peruskirjan principoi libo toizien kanzoinvälizen oigevuksen vellallizuksii, mugahlugijen valdivoloin suverenitietan da alovehellizen koskemattomuon principat.

Artiklu 6. Tiijoitus Sobijupuolet ottavutah informiiruiččemah haldivuo, organizacieloi da ristikanzoi tämän sobimuksen myö tulluzis oigevuksis da vellallizuksis.

Oza II. Artiklan 2 kohtan 1 tavoittehet da principat

Artiklu 7. Tavottehet da principat

1. Sobijupuolien poliitiekkan, zakonanluajindan da käytändön, ottajen huomivoh alovehen vähembistökielien tilandehen, pidäy perustuo alolijoih tavoittehiih da principoih:
 - a. vähembistökielet tunnustetah kul'tuuran rikkahuokse;
 - b. vähembistökielen muantijollistu alovehtu kunnivoijah eigo hallindollizil javoil luajita haittua vähembistökielen eistämizele;
 - c. vähembistökielen turvuamizekse niilöi pidäy miärytiedozeesti tugie;
 - d. pidäy andua mahto da kuhkuttua käyttämäh vähembistökielii paginas da kirjutukses, julgizes da yksityzes elaijas.
 - e. tugie da kehittä vähembistörahvahien gruupprien yhtevyksii toizien samua libo samantabazii kielii käyttäjien ker samas valdivos, da kehittä kul'tuurusuhteheii toizien eri kielii pagizijoin gruupprien ker;
 - f. vähembistökielien opastamine da opastumine kaikil soveldujil tazoloil pidäy organizuija pättäväl taval
 - g. vähembistökielidy pagizijal alovehel pidäy tarita vähembistökielidy maltamattomilegi mahto sen kielen opastumizeh da tutkimukseh, ku tahtotanneh;
 - h. vähembistökielen opastundua da tutkimustu yliopistolois pidäy tugie;
 - i. vähembistökielii libo samantabazii kielii käyttäjil Peruskirjah kuulujil aloil kannatetah mualoin välizii vaihtoloi.
2. Sobijupuolet sidovutah loppemah, ku nenga jo ei luajittu, kaiken perustattoman vähembistökielien eroittelun, syrjäjähtämizen, rajoittamizen, puolovehellizuon da kai moizet toimet, kudamien tarkoituksennu on painua libo panna varavonalazekse sen kehitys. Vähembistökielien tugemizekse tarkoitettuloi toimii, kudamien tavoittehennu on eistiä nämien kielien käyttäjien da muun rahvahan taza-arvuo, ei pie pidiä diskriminaciennu enämbi paistuloi kielii vastah.
3. Sobijupuolet sidovutah eistämäh pättävil keinoil muan kieligrupoin yhteisellendysty, semmite ottua vähembistökielien kunnivoičus, ellendys da tolerancii opastuksen da kazvatuksen tavoittehekse da kuhkuttua joukkoviestimii samoih tavoittehiih.
4. Vähembistökielipoliitiekkuu suunnitelles sobijupuolien pidäy ottua huomivoh kielidy käyttäjien grupoin ilmoitetut tarbehiet da toivomukset. Heidy pidäy rohkata luadimah orguanoi, ku ilmai ei roinne, nevvomah haldivuo vähembistökielih liittijis azielois.
5. Sobijupuolet sidovutah soveldamah, konzu soveldutah, kohtien 1-4 princippoi ei-alovehellizihgi kielih. Niilöin kohtal Peruskirjan todevuttamizeh tähtiäjäät toimet pidäy miäritellä vällästi ottajen huomivoh nämien grupoin tarbehiet da toivomukset, kunnivoijen heijän perindehii da ominaispiirdehii.

Oza III. Vähembistökielien julgizes elaijas käytön eistämizeh tähtiäjäät, Artiklan 2 kohtan 2 sidovumuksien mugahizet toimenpivot

Artiklu 8. Kazvatus

1. Kazvatukseh nähte sobijupuolet sidovutah vähembistökielien alovehel nämien kielien tilandeh huomivohottajen, haittuamattah valdivon virrallizen kielen libo kielien opastustu:
 - a.
 - i. tariččemah eziškolaopastustu nengomal vähembistökielil, libo
 - ii. tariččemah huomattavu oza eziškolaopastustu nengomal vähembistökielil, libo
 - iii. soveldamah kohtii (i) libo (ii) niilöin perehien lapsih, kuduat sidä tahtotah da konzu lugumiäriä pietäh riittäväny, libo
 - iv. ku vallanpidäjil ei olle toimivaldua eziškolaopastukses, kannattua libo kuhkuttua soveldamah kohtii (i)-(iii) sih;
 - b.
 - i. tariččemah perusškolaopastustu nengomal vähembistökielil, libo
 - ii. tariččemah huomattavu oza perusškolaopastusta nengomal vähembistökielil, libo
 - iii. tariččemah perusškolaopastusta nengomal vähembistökielil kiindienny ozannu opastusohjelmua, libo
 - iv. soveldamah kohtii (i)-(iii) niilöin perehien lapsih, kuduat sidä tahtotah da kudamien lugumiäriä pietäh riittäväny;
 - i. tariččemah keskitazon opastustu nengomal vähembistökielil, libo
 - ii. tariččemah huomattavan vuitin keskitazon opastukses nengomal vähembistökielil, libo
 - iii. tariččemah keskitazon opastusta nengomal vähembistökielil kiindienny

- ozannu opastusohjelmua, libo
 - iv. soveldamah kohtii (i)-(iii) niilöin perehien lapsih, kuduat sidä tahtotah da kudamien lugumiäriä pietäh riittäväny;
 - c.
 - i. tariččemah tehnilisty da ammattiopastustu vähembistökielel, libo
 - ii. tariččemah huomattavan vuitin tehnilizes da ammattiopastukses vähembistökielel, libo
 - iii. tariččemah tehnilisty da ammattiopastusta nengomal vähembistökielel kiindienny ozannu opastusohjelmua, libo
 - iv. soveldamah kohtii (i)-(iii) niilöin perehien lapsih, kuduat sidä tahtotah da kudamien lugumiäriä pietäh riittäväny;
 - d.
 - i. tariččemah yliopisto- da muudu korgiedu opastustu vähembistökielel, libo
 - ii. tariččemah mahtuo opastuo nämii kielii yliopistos da korgies opastundas, libo
 - iii. ku valdivon suhteh yliopistoloih da korgeiškolih ollou moine, ku kohtii (i) da (ii) ei voi soveldua, rohkata libo andua luba tarita yliopisto- libo muudu korgieškolaopastustu vähembistökielil, libo opastuo vähembistökielii oppiainehinnu.
 - e.
 - i. tariččemah ruavahien da tävvendysopastuskursoi, kudamii opastetah enemyölleh libo kogonah vähembistökielil; libo
 - ii. tariččemah nämii kielii oppiainehinnu ruavahien libo tävvendysopastukses, libo
 - iii. ku valdivol ei olle mahtuo ruavahien opastukseh, rohkata tariččemah nengomii kielii oppiainehennu ruavahien da tävvendysopastukses.
 - f. varmistamah, ku vähembistökielien tagan oljua histouriedu da kul'tuurua opastetah;
 - g. tariččemah perus- da jatko-opastustu opastajile, kudamii tarvitaht todevuttamah net kohtis a-g, kudamat sobijupuoli on hyväksynyh;
 - h. azettamah ohjuanduorganan libo -organat, kudamat kačotah toimii da eistymisty vähembistökielien opastuksen todevuttamizes da kehittämizes, da luajitah miäryajoin jullattavii julgizii raportoi huomivolois.
2. Sobijupuolet sidovutah hyväksymäh, rohkuamah libo todevuttamah vähembistökielien opastuksen kaikil opastuksen tazoloil toizilgi ku nämien kielien perindehellizil alovehil, konzu nämien kielien käyttäjii on tarbehekse.

Artiklu 9. Oigevushaldivo

1. Sobijupuolet sidovutah niilöis suudopiirilöis, kudamis vähembistökielidy käyttäjien eläjien lugu on tarbehekse suuri almainittuloih toimenpidoloih, konzu sud'd'an mieles net ei haitata oigevuon todevundua:
- a. kriminaluoigevuksellizes procesas:
 - i. miäriämäh suvvot käyttämäh ozapuolien kyzyjes vähembistökielidy, libo
 - ii. garantiiruimah viäritetyle oigevus käyttöä omua vähembistökielidy; libo
 - iii. miäriämäh, ku kirjallizii libo suullizii tovestuksii, libo vuadimuksii ei suau jättiä tutkimattah sendäh, ku net ezitetäh vähembistökielel, libo
 - iv. andua kyzyndän periä procesan dokumentat vähembistökielel, tarbehen mugah suullizen libo kirjallizen kiändäjän avvul, ilmai lizämaksuloi kyzyjäle;
 - b. Civilioigevuksellizes procesas:
 - i. miäriämäh suvvot käyttämäh ozapuolien kyzyjes vähembistökielidy; libo
 - ii. andua ozapuolen käyttöä omua vähembistökielidy suvvos, konzu hänen pidäy olla paikal, ilmai lizämaksuloi, libo
 - iii. andua luadie dokumentat da tovestukset vähembistökielel, tarbehen mugah kiändäjän avvul;
 - c. hallindo-oigevuksellizes procesas:
 - i. miäriämäh suvvot käyttämäh ozapuolien kyzyjes vähembistökielidy, libo
 - ii. andua ozapuolien käyttöä omua vähembistökielidy suvvos, konzu hänen pidäy olla paikal, ilmai lizämaksuloi, libo
 - iii. andua luadie dokumentat da tovestukset vähembistökielel, tarbehen mugah kiändäjän avvul;
 - d. tartumah toimeh sen varmistamizekse ku kohtien b) da c) alakohtis (i) da (ii) kiännöksis ei roi ylimiäräzii maksuloi ozapuolile.
2. Sobijupuolet sidovutah sih, ku net
- a. ei kielletä täs valdivos luajittuloin oigevuksellizien dokumentoin pädevyTTY sendäh,

- ku net on luajittu vähembistökielel; libo
- b. ei kielletä täs valdivos luajittuloin oigevuksellizien dokumentoin pädevyTTY sendäh ku net on luajittu vähembistökielel, da miärätäh, ku nengomii dokumentoi voi käyttää kolmanzii ozapuolii vastah, hos nämmä ei käytetä sidä kiely, sil ehtol ku nämih dokumentoih tugevui ozapuoli andau tiijon syväindös kolmanzile ozapuolile; libo
- c. ei kielletä täs valdivos luajittuloin oigevuksellizien dokumentoin pädevyTTY ozapuolien välizis suhteis sendäh, ku net on luajittu vähembistökielel.
3. Sobijupuolet sidovutah tariččemah vähembistökielel tärgevimät zakontekstat, semmite tekstat kuduat koskietah nämien kielien käyttäjii, ku niilöi ei olle muite suadavil.

Artiklu 10. Hallindo da julgizet palvelut

1. Hallindopiirilöis, kudamis on tarbehekse vähembistökielisty rahvastu almainittuloih toimenpidoloih niškoi, sobijupuolet sidovutah varmistamah, ottajen huomivoh kielen tilandeh da sigäli kui se on mahtolline miäräntundijen, sen ku
- a. i. haldivo käyttäy vähembistökiely; libo
- ii. haldivo käyttäy vähembistökiely yhtevyksis kanzalazien ker, kudamat otetah heih yhtevyTTY nengomal kielel; libo
- iii. kanzalazet, kudamat käytetäh vähembistökiely, vojah jättiä suullizii libo kirjallizii pakičuksii haldivole da suaha vastavuksii nämil kielil;
- iv. kanzalazet, kudamat käytetäh vähembistökiely, vojah jättiä suullizii libo kirjallizii pakičuksii haldivole nämil kielil;
- v. kanzalazet, kudamat käytetäh vähembistökiely, vojah pädevästi jättiä dokumentoi nämil kielil;
- b. luadie leviöldi käytetyt hallindollizet tekstat da ankietat vähembistökielil libo kaksikielizinny;
- c. andua haldivon virguniekoin luadie dokumentoi vähembistökielil.
2. Hallindopiirilöis, kudamis on tarbehekse vähembistökielisty rahvastu almainittuloih toimenpidoloih niškoi, sobijupuolet sidovutah hyväksymäh libo rohkuamah:
- a. vähembistökielen käyttöh piiri- da paikallizes haldivos;
- b. vähembistökielien käyttäjile mahton käyttiä nämmii kielii suullizis da kirjallizis pakičuksis;
- c. piirihaldivon virrallizien dokumentoin julguandan vähembistökielil;
- d. paikallizen haldivon virrallizien dokumentoin julguandan vähembistökielil;
- e. piirihaldivon virguniekoile vähembistökielien käytön kerähmölöis, yhtelläh estämättäh valdivon virrallizen kielen libo kielien käyttö;
- f. paikallizen haldivon virguniekoile vähembistökielien käytön kerähmölöis, yhtelläh estämättäh valdivon virrallizen kielen libo kielien käyttö;
- g. ottua käyttöh perindehellizet oigiet paikannimet, ku se ollou vältämätöi, yhtes virrallizen libo virrallizien kielien ker.
3. Sobimuspuolet sidovutah varmistamah, ku haldivo libo sen tuači ruadajat vähembistökielen alovehel, konzu se on tolkullizesti mahtollistu,
- a. käytetäh vähembistökiely palveluloin taričendas; libo
- b. annetah vähembistökielien pagizijoin ezittiä pakičuksii da suaha vastavuksii vähembistökielel; libo
- c. annetah vähembistökielien pagizijoin ezittiä pakičuksii vähembistökielil.
4. Kohtien 1, 2 da 3 miärävyksien vägeh panemizekse sobijupuolet sidovutah todevuttamah ei vähembi yhty almainittulois toimis:
- a. kiändiä tarbehen mugah;
- b. palkata, da konzu pidäy, opastua virguniekkoi da muidu ruadajii;
- c. konzu se on mahtollistu da virguniekku iče sidä kyzyy, siirdiä vähembistökiely maltai ruadai alovehel, kus sidä kiely käytetäh.
5. Sobijupuolet sidovutah hyväksymäh vähembistökielizien sugunimien käyttö, konzu sidä kyzytäh.

Artiklu 11. Meedii

1. Sobijupuolet sidovutah alovehil, kudamil vähembistökielii käytetäh, ottajen huomivoh jogahizen kielen tilandeh da se min verran haldivol on valdua libo mahtuo vaikuttua täs dielos, da kunnivoijen meedien iččenäzyön da autonoumien princippua:
- a. konzu raadivol da televideeniel on julgizen palvelun missii:

- i. varmistamah ku hos yksi raadivo- da yksi televideeniikanualu ruadau vähembistökielil; libo
 - ii. rohkuamah libo helpottamah hos yhten vähembistökielel ruadajan raadivo- da yhten televideeniikanualan perustamizeh; libo
 - iii. pidämäh huoldu sit, ku raadivo da televideenii taritah ohjelmii vähembistökielil;
 - b. i. rohkuamah libo helpottamah, ku on hos yksi vähembistökielil lähettäi raadivoazemu; libo
 - ii. rohkuamah libo helpottamah, ku vähembistökielil lähetetäh raadivo-ohjelmii siännöllizesti;
 - c. i. rohkuamah libo helpottamah, ku on hos yksi vähembistökielil lähettäi televideeniikanualu; libo
 - ii. rohkuamah libo helpottamah, ku vähembistökielil lähetetäh televideeniiohjelmii siännöllizesti;
 - d. rohkuamah libo helpottamah audio- libo audiovizualizien tevoksien tuottamistu da levittämisty vähembistökielil;
 - e. i. rohkuamah libo helpottamah hos yhten vähembistökielizen lehten perustamistu libo ylläpidämisty; libo
 - ii. rohkuamah libo helpottamah sanomalehtikirjutuksien siännöllizisty julguamistu vähembistökielil;
 - f. i. kattamah meedien lizäkulut vähembistökielil julguandas, konzu lain mugah meediele voi andua denguabuu; libo
 - ii. soveldua olemasolijoi denguabusistiemoi vähembistökielizeh audiovizualizeh tuotandohgi;
 - g. tugie vähembistökielizien toimittajien da toizien meediiruadajien opastustu.
2. Sobijupuolet sidovutah garantiiruiččemah vällyön vastahottua raadivo- da televideeniiohjelmii susiedumualoispäi, ku net oldaneh tuotettu samal libo samantabazel kielel kui vähembistökieli, da ei estiä moizien lähetyksien iellehlähettämisty. Lizäkse sobijupuolet sidovutah garantiiruiččemah, ku lehtistön ilmazuon vällytty da tiijon välitysty vähembistökielel libo samantabazel kielel ei rajoiteta. Sendäh ku piälmainittuloin vällyksien käyttöh liittyy vellallizuksii da vastuollizuksii, niilöih voi liittö siändölöi, ehtoloi, rajoituksii libo nakazaanieloi, kudamii on kirjutettu zakonoih da kudamat ollah vältämättömät demokruattizes yhteiskunnas kanzallizen turvallizuon, alovehellizen koskemattomuon libo yleizen turvallizuon däh, por'atkan däh da rikoksien estämizekse, terveyhön da morualan däh, toizien mainehen da oigevuksien säilyttämizekse, luottamuksellizien tiedoloin levittämizen estämizekse, libo suudon arvovalan da puolovehettomuon säilyttämizekse.
3. Sobijupuolet sidovutah varmistamah, ku vähembistökielidy käyttäjien interesat ollah evustetut libo otetah huomivoh nengomis orguanois, kudamii zakonan mugah vojjah perustua valvomah meedien vällytty da tazapuolizuttu.

Artiklu 12. Kul'tuurutoimindu da -palvelut

1. Kul'tuurutoimindas da palvelulois, enimäl kirjastolois, videokirjastolois, kul'tuurukeskučois, muzielois, arhiivois, teatrois, kinoteatrois, kui i kirjallizus- da kinotuotandos, popul'uarukul'tuuras, festivualois da kul'tuurutuotandos, unohtamattah uuzindu tehnologiedu, sobimuspuolet sidovutah vaikuttamah täl alal, konzu vai haldivol on toiminduvaldua
- a. rohkuamal käyttämäh vähembistökielele ominastu ozutustabua da huolehtimal tuottehien suadavuos;
 - b. huolehtimal ku vähembistökielil tuotettuloin tevoksien suadavuos eri tavoil avuttamal da kehittämäl kiändämisty, jälgi-ianitysty, piälleianitysty da tekstitysty;
 - c. huolehtimal tozil kielil tuotettuloin tevoksien suadavuos avuttamal da kehittämäl kiändämisty, jälgi-ianitysty, piälleianitysty da tekstitysty;
 - d. varmistamal, ku kul'tuurutoimindois vastuajat organat pättäväl taval otetah mugah vähembistökielen da kul'tuurun malton todevutettavih da tuvettavih projektoih;
 - e. eistämäh toimenpidoloi, kudamil voi varmistua ku kul'tuurutoimindas vastuollizil orguanoil on ruadajii, kudamat maltetah vähembistökielen da muun rahvahan kielet;
 - f. rohkuamah vähembistökielien käyttäjien evustajien ozallistumistu kul'tuurupalveluloin taričendan da kul'tuurutoimindan suunnitteluh;

- g. rohkuamah libo helpottamah nengoman orguanan libo orguanoin perustamistu, kudamien ruavonnu on kerätä da tallendua da ezitellä libo jullata vähembistökielil tuotettuloi tevoksii;
 - h. perustamah libo eistämäh da rahoittamah, ku tarvinnou, kiännöksii da terminolougista tutkimuspalveluu, kudaman tarkoituksennu on hallindollizen, kaupallizen, talohuollizen, yhteiskunnallizen, tehnilizen da oigevuksellizen sanaston ylläpidämine da kehittämine vähembistökielil.
2. Ku alovehellistu libo vähembistökielidy käyttäjiä rahvastu on tarbehekse muijalgi kui perindehellizel pagizendualovehil, sobijupuolet sidovutah hyväksymäh, rohkuamah libo organizuimah siegi pättäviä kul'tuurutoimindua da -palveluloi iellizes kohtas ezitetyl taval.
 3. Sobijupuolet sidovutah ulgomail harjoitetus kul'tuurupoliitiekas ~ kiinnittämäh huomivuo vähembistökielih da kul'tuuroih, kudamii net evustetah.

Artiklu 13. Talohus da sociualuala

1. Talohus- da yhteiskunnallizes toimindas sobijupuolet sidovutah kogo muas:
 - a. poistamah zakonois kai miärävöt, kuduat kielletäh libo rajoitetah ilmai perusteltuu syydy vähembistökielien käytön talovvellizis da yhteiskunnallizis dokumentois, semmite ruadosobimuksis da tehnilizis dokumentois, moizis kui laittehien käyttöohjehis;
 - b. kiellämäh yričyksen syväinpuolizis siändölöis da miärävölöis vähembistökielien käytön rajoittamizen, vähimiten samua kielydy käyttäjien kesken;
 - c. vastustamah toimindutaboi, kudamien tavoittehennu on vähembistökielien käytön rajoittaminen talohuollizes da yhteiskunnallizes elaijas;
 - d. helpottamah libo rohkuamah vähembistökielien käyttö muitegi ku piälmainittuloi keinoil.
2. Talohus- da yhteiskunnallizes toimindas sobijupuolet sidovutah vähembistökielialovehel, ku haldivol ollou toimivaldu, da ku sih ollou mahtuo:
 - a. panemah finansu- da bankusiändölöih miärävöt, kudamat taritah mahto luadie maksumiärävölöi (čiekku, maksumiärävö i m.i.) da muidu finansudokumentoi vähembistökielil, da tarbehen mugah varmistua miärävölöin todevumine;
 - b. organizuimah valdivon kontrolas oljoil talohuon da sociualualan sektoroil (julgizel sektoral) toimindoi, kuduat eistetäh vähembistökielien käyttö;
 - c. varmistamah ku sociualualan laitoksis, moizis kui bol'ničat, vahnoinkoit, sanaturiet, on mahto ottua hoidoh da hoidua vähembistökielil rahvastu, kudamat tarvitat hoiduo tavvin, korgien ijän libo muun syyn däh;
 - d. varmistamah pättäväl taval, ku turvuohjehet on annettu vähembistökielilgi;
 - e. huolehtimah, ku kuluttajansuojuvirguniekoin ohjehet annetah vähembistökielilgi.

Artiklu 14. Yhtevykset rajan yli Sobijupuolet sidovutah:

- a. soveldamah väisolijoi kahten- da monenvälizii sobimuksii niilöin valdivoloinke, kudamis käytetäh samua libo samantabastu kielydy, libo opitah luadimah moizii sobimuksii, tarkoituksel luadie yhtevyksii nämis valdivolois samua kielydy käyttäjien kesken kul'tuurin, kazvatuksen, tiijoituksen, ammattiopastuksen da tävvendysopastuksen aloil;
- b. helpottamah da eistämäh, vähembistökielien hyväkse, yhteisruaduo rajoin yli semmite alovehellizen da paikallizen haldivon välil niilöil alovehis, kus käytetäh samua libo samantabastu kielydy.

Oza IV. Peruskirjan soveldamine

Artiklu 15. Miäryaigazet raportat

1. Sobijupuolet annetah miäryaijoin European Nevvoston piäsekreterile ministrukomitietan miärittelyn mugah luajitun raportan tämän Peruskirjan II ozua todevuttajas poliitiekas da toimis kudamat todevutetah III ozan miärävölöi, sen mugah ku sobijupuolet ollah hyväksytyt. Enzimäine raportu pidäy ozuttua vuvven aloh Peruskirjan vägehtulos sobijumuas, sen jälgeh joga kolmas vuosi.
2. Sobijupuolet jullatah raportat.

Artiklu 16. Raportoin tutkindu

1. Artiklan 15 mugah luajitun Europan Nevvoston piäsekretarile jätetyn raportan tutkiu artiklan 17 mugah azetettu azientundiikomitiettu.
2. Sobijupuolen alovehen zakonoin mugah perustetut orguanat da yhtistykset voijah kiinnittä azientundiikomitietan huomivuo šeikkoih, kudamat liitytäh Peruskirjan Ozan III sidovumuksih. Nämmä orguanat libo yhtistykset myös voijah kirjuttua mieli sobijupuolen Ozua II koskijas poliitiekas.
3. Kohtas 1 mainitun raportan da kohtas 2 mainitun informacien mugah azientundiikomitiettu luadiu raportan ministrukomitietale. Täh raportah liitetäh kai vastinehet, kudamii sobijupuolil on kzytty; ministrukomitiettu voi jullata raportan.
4. Kohtas 3 kuvatus raportas pidäy olla azientundiikomitietan ehtotukset ministrukomitietale, kudamien mugah ministrukomitiettu voi luadie rekommendaciet yhtele libo monele sobijupuolele, ku nengomii tarvitanneh.
5. Europan Nevvoston piäsekretari luadiu joga toine vuozu tarkan sellityksen Peruskirjan soveldamizes parluamentarizele asambleile.

Artiklu 17. Azientundiikomitiettu

1. Azientundiikomitietas on yksi jäzen jogahizes sobijupuoles; jäzenet nimittä ministrukomitiettu kandiduattuluvettelos, kudamah sobijupuolet ollah nimitetty rahvastu, kudamal on korgei morualu da tunnustettu pädevys Peruskirjan teemois.
2. Komitietan jäzenet nimitetäh kuvvekse vuvvekse kerrallah da heidy voi uvvelleh nimittä. Ku jäzen ei voinne toimie kavven loppuh, hänen sijah vallitah toine kohtan 1 mugah, da uuzi jäzen ruadau toimikavven loppussah.
3. Azientundiikomitiettu miärittelöy omat toimindutavat. Europan Nevvoston piäsekretari varustau komitietan sekretaripalvelut.

Oza V. Loppumiärävöt

Artiklu 18. Tämä Peruskirju on avvoi allekirjutettavakse Europan Nevvoston jäzenvaldivoloile. Se pidäy ratifiiruija libo hyväksyö. Ratifiiruičendu libo hyväksymisdokumentat tallendetah Europan Nevvoston piäsekretarin hantuzih.

Artiklu 19.

1. Tämä Peruskirju tulou vägeh tulien kuun allus kolme kuudu sen jälgeh, konzu viizi Europan Nevvoston jäzenvaldivuo on Artiklan 18 mugah ilmoitannuh sidovundan Peruskirjah.
2. Ku sen jälgeh jäzenvaldivo ilmoittau yhtymizen Peruskirjah, Peruskirju roih vägeh kolme kuudu sit päiväs edehpäi, konzu ratifiiruičendu- libo hyväksyndykirju on tallendettu.

Artiklu 20.

1. Tämän Peruskirjan vägeh tulduu Europan Nevvoston ministrukomitiettu voi kuččuo mintehto Europan Nevvostoh kuulumattoman muan liittymäh täh Peruskirjah.
2. Liittyjyvaldivos Peruskirju roih vägeh algajan kuun enzymäzenny päivänny kolme kuudu sen jälgeh ku liittymiskirju on tallendettu Europan Nevvoston piäsekretarin hantuzih.

Artiklu 21.

1. Jogahine valdivo voi allekirjuttajes libo ratifiiruičendu- libo hyväksymiskirjua tallendajes luadie yhten libo enämbi varavuksii Peruskirjan Artiklan 7 kohtih 2-5. Toizih kohtih varavuksii ei sua luadie.
2. Sobijupuoli, kudai luadi varavuksen iellizen kohtan mugah voi kogonah libo ozittain myöstyö varavukses ilmoittamal Europan Nevvoston piäsekretarile. Myöstyö roih vägeh sinny päivänny, konzu piäsekretari suau moizen ilmoituksen.

Artiklu 22.

1. Sobijupuoli voi konzutahto irdisanuo tämän Peruskirjan Europan Nevvoston piäsekretarile työnnetyl ilmoituksel.
2. Irdisanomine roih vägeh kuuzi kuudu ilmoituksen piäsekretarile annandan jälgeh tulien

kuun enzimäzenny päivänny.

Artiklu 23. Europan Nevvoston pääsekretari ilmoittau kaikile Europan Nevvoston jäsenvaldivoile da peruskirjah yhtynnyzile valdivoile:

- a. kaikis allekirjutuksis,
- b. kaikkien ratifiiruičendu- da hyväksyndykirjoin tallendamizes,
- c. kaikis Peruskirjan 19 da 20 Artiklan vägehtulopäivis,
- d. kaikis 3 Artiklan 2 kohtan ilmoituksis,
- e. kaikis toizisgi Peruskirjah liittyjis toimis da tiijonandolois.

Tämän tovestuksennu auktorizoijut allekirjuttajat ollah allekirjutettu tämä Peruskirju. Strasbourgas 5 kylmykuudu 1992 yhtenny anglien da francienkielizenny palannu, kudamat ollah yhtenjytyöh autentizet da kuduat tallendetah Europan Nevvoston arhiivah. Europan Nevvoston pääsekretari työndäy oigiekse tovendetut koupiet Europan Nevvoston jäsenvaldivoloile, kuduat on kučuttu yhtymäh täh Peruskirjah.

Oigevusministerstvu

Parluamentuvalličendu

Parluamentuvalličendu pietäh joga nelläs vuosi. Valličendas vallitah 200 deputuattua piättämäh mejän yhtehizis azielois. Vuvven 2015 parluamentuvalličendat pietäh pyhänpiän 19.4.2015.

Parluamentan ruavot

Suomen konstitucien mugah valdu Suomes kuuluu kanzale. Kanzu valliččou parluamentan piättämäh dielolois.

Parluamentan tärgevin dielo on piästiä ilmah zakonoi, kudamien mugah yhteiskundu ruadau.

Toine tärgei dielo on piättiä valdivon budžietas. Budžietas miärätäh, mis valdivo suau dengua da mih dengat käytetäh. Parluamentan ruado sežo on kaččuo valdivon talohuon hoiduo.

Ken suau andua iänen?

Parluamentuvalličendas suau andua iänen jogahine Suomen kanzalaine, kudai on täyttänyh 18 vuottu ei myöhemi migu valličendupäivänny 19.4.2015.

Ku sinul ollou oigevus andua iäni parluamentuvalličendas, suat poštači ilmoituskartin. Se työnnetäh kevätkuul.

Ilmoituskartis on sinun nimi, valličendupäivy da edukädeh iänenannandan aigu da tiedo, kus voit andua iänen valličendupäivänny. Ilmoituskartis myös suat luvettelon koin lähäl olijois paikois, kus voit andua iänen edukädeh da muudu tärgiedy tieduo valličendas.

Kelle voit andua iänen?

Voit andua iänen ristikanzale, kudai on kandiduatannu sinun omas valličendupiiris.

Suomi on juattu 15 valličendupiirih. Jogahizes valličendupiiris ollah omat kandiduatat. Sinun valličendupiiri ilmoitetah ilmoituskartis.

Tieduo kandiduatois suat ezimerkikse lehtis, televideenies libo internetas ozuttehes www.vaalit.fi.

Jogahizel kandiduatal on oma kandiduattunoumer. Sinun valličendupiirin kandiduatoin noumerat lövvytäh ezimerkikse iänenandopaikoil. Noumerat tavallizesti nävytäh i kandiduatoin valličendurekluamois.

Valličendupeittozus

Jogahine iče piättäy, tahtougo andua iänen. Jogahine iče piättäy i sen, kenele tahtou andua iänen. Iänenando-oigevuoh kuuluu valličendupeittozus. Se tarkoittau, ku sinun ei tarviče kerduo nikelle, kudamale kandiduatale annat iänen.

Iäni annetah valličendukamorkas, kudamas niken ei näje, kelle annat iänen.

Konzu voit andua iänen

Parluamentuvalličendas voit andua iänen libo valličendupäivänny libo sidä enne edukädeh iänenannos.

Iänenando valličendupäivänny

Valličendupäivy on pyhäpäivy 19.4.2015. Valličendupäivänny iänenandopaikat ollah avvoi 9-20 čuasul. Voit andua iänen vaiku sit iänenandopaikas, kudai on merkitty sinun ilmoituskartih.

Iänenando edukädeh

Ku et voinne libo tahtone andua iändy valličendupäivänny, voit andua iänen edukädeh. Edukädeh voit andua iänen mistahto edukädeh iänenandopaikas Suomes libo ulgomual. Edukädeh iänenando algavuu 8.4.2015 da lopeh 14.4.2015. Kačo edukädeh iänenandopaikan avvoiolenduajjat luvettelos, kudaman suat ilmoituskartinke, libo internetas ozuttehes www.vaalit.fi

Ken avvuttau?

Valličenduvirguniekat da valličenduavvuttajat autetah da nevvotah sinuu joga kohtas. Ku tarvinnet abuu iänenannos, voit kyzyö valličenduavvuttajua abuh iänenandokamorkah. Valličenduavvuttajannu voi i olla ristikanzu, kudaman olet iče vallinnuh. Valličenduavvuttai ei sua nikelle sanuo, kelle annoit iänen.

Iänenando kois

Ku ollet vaigiesti niistii libo pitkän aigua voimatoi, voit andua iänen edukädeh omas kois. Ilmoita sit telefonal libo työnnä ankiettu kommuunan keskusvalličendukomissiele, ei myöhemi 7.4.2015 16 čuassuu. Komissien telefonnumeran lövvät ilmoituskartis. Omahoidaigi voi ilmoittauduo kodi-iänenandoh. Bol'ničois da laitoksisgi voit andua iänen edukädeh, ken ollou sie hoijettavannu.

Enne iänenanduo

Ota kerale iänenandoh hengilötovestus, ezimerkikse pasportu, identitiettukarti, ajoluba libo muu nengoine virralline dokumentu, kudamas on sinun fotokuva. Iänenandopaikal sinuu vuottau valličenduvirguniekku. Häi kaččou sinun identitietan hengilötovestukses da andau iänenandolipun.

Nenga annat iänen valličendupäivänny

1. Mene iänenandokamorkah täyttämäh iänenandolippuu. Kirjuta iänenandolippuh selgiesti sen kandiduatan noumer, kudamale annat iänen. Ku et mustane noumerua, eči se luvettelos (kandiduattulistoin kogomus), kudai on iänenandokamorkan seinäl. Nimidä muudu älä kirjuta iänenandolippuh.
2. Taivuta iänenandolippu keskel muga, ku niken ei sua nähtä noumerua. Lippuh on merkitty kohtu, kus se pidäy taivuttua.
3. Mene järilleh valličenduvirguniekalluo. Häi panou lippuh štampan.
4. Lykkiä iänenandolippu valličendu-uurnah.

Iänenando edukädeh

1. Mene iänenandokamorkah täyttämäh iänenandolippuu. Kirjuta iänenandolippuh selgiesti sen kandiduatan noumer, kudamale annat iänen. Ku et mustane noumerua, eči se luvettelos, kudaman voit nähtä iänenandopaikas. Nimidä muudu älä kirjuta iänenandolippuh.
2. Taivuta iänenandolippu keskel muga, ku niken ei sua nähtä noumerua. Lippuh on merkitty kohtu, kus se pidäy taivuttua.
3. Konzu olet täyttänh valličendulipun, mene järilleh valličenduvirguniekalluo. Häi panou lippuh štampan da andau sinule maksankarvazen valličendukanvertan. Pane lippu kanvertah da liimua umbek kanvertu.
4. Sen jälgeh valličenduvirguniekku kyzzy sinuu allekirjuttamah ankietan. Nenga allekirjuttamal ankietan tovestat, ku olet iče täyttänh lipun, virguniekku on pannuh štampan da olet iče salvannuh sen kanvertah.
5. Lopukse valličenduvirguniekku panou valličendukanvertan da allekirjutetun ankietan keldazeh työnnändykanvertah, salbuau sen da työndäy keskusvalličendukomissieh.

Nenga olet andanuh iänen da voit lähtie valličendupaikalpäi.

Brošuuru löydy internetas adresas www.vaalit.fi
Oigevusministerstvu

D.V. Bubrih

KARJALAN KIELEN KIELIOPPI

Algusanat

Tämä kielioppi perustuu Petroskoissa 21-23. augustua 1937 pietyn karjalazen kielitijollizen konferencijan päätökseh. Tämä kielioppi on luajittu kirjuttajilla da yliopiston ruadajilla. Lugijan pidäy tiediä kieliopillizet käsittehet da termit.

Konferencija piätti, što karjalan kirjakielä Karjalan autonomizessa socialistizessa neuvostotazavallassa ei pie luadie yhten karjalan kielen murdehen*, a kogo karjalazen rahvahan paginan pohjalla. Kirjakieleh pidäy ottua sanat da rakendehet, kumbazie käytetäh enimissä murdehissa da heittiä pois moizet piirdehet, kumbazie löydyy vain harvoissa murdehissa. Täh tabah luajittu kirjakieli ei äijälädi eruo kirjakielestä, kumbane on ollut Kalininan alovehen karjalazien käytössä vuuvesta 1931 algajen.

Sentäh kuin vielä ei ole ohjehie oigiehkirjutannasta, tämän kieliopin paragrafat 11, 13 da 40 ollah ehoituksie.

* Karjalan kielen murdehie on viizi. Net ollah

1. liygi (Suvi-Karjalassa),
2. lyydi (myös Suvi-Karjalassa, kajalla lentazella livvin murdehen alovehelda päivännouzuh).

Toine murrehjoukko on:

3. keskikarjala,
4. pohjoiskarjala, da
5. kalininankarjala.

Tämän joukon murdehissa keskikarjala da kalininankarjala ollah lähellä toine toista.

Luis de Gongora

Pruazniekat loppietah

Pruazniekat loppietah neidoit
Pruazniekat loppietah

Neidoit mejän rannan
Hupakot da ičenvarmat
Varakkua ei teidy muaniteta
Aigu igä da ičenvarmus
Elgiä kuunnelgua kehundua
Muodoloin da čoman rožan
Kuihtunnuzis kukkasishäi
Aigu luadii bukiettazet
Pruazniekat loppietah neidoit
Pruazniekat loppietah

Lennetäh terväzeh vuvvet
Da ryöstölinduloin jyttööh
Meilpäi iäreh otetah
Čomimmat pajattailinnut
Ihmekukkugi tovestau
Meile sen ilgien pravvan
Ehtypäivy ottau iäreh
Kaiken min huondes andoi
Pruazniekat loppietah neidoit
Pruazniekat loppietah

Kačokkua konzu uskotto
Teile huondestu kellot soitetah
Tulou surmu da teijät riiččii
Kaikes väris da loistos
Kaikes čomuos da lumos
Da jiättö tyhjän jyttöökse
Kui tukku muan muldua
Pruazniekat loppietah neidoit
Pruazniekat loppietah

Tiijän yhten vahnan naizen
Ken ammui oli valgei da rehei
A nygöi ei ni ruohti kaččuo
Iččeh rupiskuo rožua
Očču kai on ruppiloil
Da šokat kui šiiloihuavo
Nahkat vai riputah
Keldazet da karhiet
Pruazniekat loppietah neidoit
Pruazniekat loppietah

Tiijän toizengi vahnan
Kel suuh jäi ainavo hammas
Ga erähičči pudruo syvves
Se hänel pudroh pakui
Kynälis häi sille virkoi
Hammas minun, armas hamboi
Vie mustan konzu olit kui helmi
A nygöi et ole nimidä
Pruazniekat loppietah neidoit
Pruazniekat loppietah

Sentäh neidizet hupakot
Enne kui ahnahat vuvvet
Teijän pitkän kuldazen kassan
Hobjutuhjokse muutetah

Suvaikkua ku teidy suvajah
Lembikkiä ku teidy lembitäh
Eiga tulou aigu mi teilpäi
Kaiken čoman iäres ottau
Pruazniekat loppietah neidoit
Pruazniekat loppietah

Juha Vainio

Elostu da eroutiekkua

Miun tuatto ijän ruadoi kyläkupsan
Kai peittoduumat tiedi rahvahan
Ku lähtin minä mieroh tieduo suamah
Häi antoi nevvon yhten ainavon

Häi sanoi: elostu da eroutiekkua
Nikonzu et suas unohtua
Kai muu on ihan tyhjiä metoudiekkua
Duumaičin sinä tyhjiä pagizet

Sit Helsinkis jo opastundan alloin
Ni konzu kerrinnyh en ildukečoloih
Yökavvetgi vai kniigoloinke tölmin
Sain susiedakse igistudentan

Hol'otti häi elostu da eroutiekkua
Nikonzu ei vois häi unohtua
A minä liččain piäh vai botaaniekkua
Duumaičin vie hyvän palkan suan

Vai kerran minulluo käi tuatto gost'ah
Ku minuu meččymagistrakse venčaittih
Lähtijes häi minuu jälgikerran sebäi
Da kynnälienke nenga saneli

Häi sanoi: elostu da eroutiekkua
Nikonzu et suas unohtua
Se tozi on da sinuugi se koskou
Vie yhten kerran tahton mustoittua

Akadeemikku jo olen harmaipäine
Elaigu, huomuan, elämättäh jäi
Ga Ivan Pirogov, se studentu igäine
Silmin nägeviä vai ainos nuorenou

Da sanou: elostu da eroutiekkua
meijät opastumah luajittugi on.
Elostu da eroutiekkua
Nikonzu en vois unohtua.

Elostu da eroutiekkua
meijät opastumah luajittugi on.
Elostu da eroutiekkua
...Nikonzu ei suas...unohtua.